

Nr 913

Av herrar **Holmberg** och **Hermansson**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 141, angående utbyggnaden av universitet och högskolor m. m.*

Regeringsförslaget om »utbyggnaden av universitet och högskolor» (prop. nr 141/1965) anges bl. a. ha avsikten att mera än hittills sprida resurserna för högre utbildning och forskning. Detta har med rätta ansetts vara angeläget för att befrämja utvecklingen av landets ekonomiska och kulturella liv.

Just därför att det sålunda är viktigt att alla resurser utnyttjas på bästa sätt, framstår regeringens bedömning av Norrlands behov och möjligheter som anmärkningsvärd. Det enda som föreslås för denna stora del av landet är en ringa utvidgning av den medicinska utbildningen i Umeå. När det gäller spridningen utöver nuvarande universitetsorter kommer Norrland inte alls i fråga.

Under den långa striden om ett norrlandsuniversitet framhölls från kommunistiskt håll att man inte får tillämpa sämre anordningar för utbildning och forskning i Norrland än vad som anses behövt i andra delar av landet. Det är emellertid ur vår synpunkt inte bara ett norrlandsintresse utan en angelägenhet för hela landet att studenter i Norrland får möjlighet till utbildning vid en tidsenlig vetenskaplig institution inom sin egen landsdel. Redan tidigare fanns det goda skäl för att ge Norrland prioritet vid utbyggnaden av universitet och högskolor. För vår del betonade vi framför allt den betydelse en sådan inställning skulle få för utvecklingen av Norrlands näringsliv och därigenom också för vitala samhällsintressen över huvud taget. Men exempelvis för möjligheten att ordna bostadsfrågan åt ett stigande antal studenter var det tydligt att en satsning på Norrland skulle ha medfört stora fördelar även för andra universitet som har svårighet att klara de problem som uppstår genom den starkt tilltagande elevtillströmningen.

I stället sattes emellertid Norrland på undantag när utbildningsanstalter på annat håll fick tillfälle att expandera. Trots vissa framsteg för kraven om ett norrlandsuniversitet med bättre resurser har i stort sett eftersläpningen i Norrland fortsatt. Tillkomsten av medicinsk utbildning i Umeå har otvivelaktigt haft önskad effekt. Den har visserligen varit otillräcklig. Men framför allt borde exemplet ha fått efterföljd för att råda bot mot besvärande brister på andra områden. Lärarbristen, särskilt markant i Norrland, är ju sålunda en konsekvens av försummelser i utbildningen främst i naturve-

tenskapliga ämnen. Vi påtalade också förgäves det orimliga i att Norrland blev totalt förbisett när regeringen 1960 föreslog ökad utbildning av tekniker med ämneskombinationen matematik, teoretisk fysik, kemi etc. Även då föreföll den enda möjligheten att tillgodose Norrlands behov vara en komplettering av universitetet i Umeå med teknisk-naturvetenskaplig utbildning av det angivna slaget. Regeringen ville också ha en sådan sammankoppling av den tekniska utbildningen med annan akademisk verksamhet — men inte i Norrland utan i Uppsala.

Nu har utredningen och regeringen föreslagit en spridning av institutionerna för högre utbildning till områden även utanför de nuvarande universitetsorterna genom upprättande av permanenta filialer till universitetet. Det är samma motivering för denna anordning som för tidigare utbyggnad av den högre undervisningen i annan form; bristen på akademiskt utbildade är så stor inom alla områden att särskilda åtgärder måste tillgripas. Det vore naturligtvis bättre med flera universitet, men filialerna är dock ett framsteg och borde kunna bli en metod för att snabbt tillgodose även en del av Norrlands behov. Men det sistnämnda har helt nonchalerats i förslaget.

Beträffande denna del av utredningen har länsstyrelsen i Norrbotten — med åberopande även av ett yttrande av landstingets förvaltningsutskott — gjort bl. a. följande anmärkningar, som vi instämmer i:

Då kommittén underlåtit att genomföra önskade kostnadsberäkningar, kunde man vara berättigad att åtminstone vänta sig en utförlig motivering, varför Norrbotten-alternativet enligt kommitténs mening är så fel, att det inte ens bör utredas. Inte heller en sådan förväntning infrias emellertid. Hela frågan avfärdas i teknikrapporten på en tredjedels sida (II, s. 379) och av kommittén på en halv sida (I, s. 94 f).

I och för sig ger det knappast större utbyte att ingå på en närmare granskning av de korta uttalanden, som sålunda göres i den aktuella frågan. Det framstår för länsstyrelsen som tydligt, att någon egentlig sakprövning knappast skett, sedan kommittén väl bestämt sig för det mellansvenska alternativet. För att understryka det angelägna i att ett Norrbotten-alternativ verkligen blir föremål för en allvarlig prövning i samband med statsmakternas slutliga ställningstagande till betänkanterna, skall länsstyrelsen emellertid ingå på ett bemötande av vad som anförts i frågan. Därvid upptar länsstyrelsen först vad som avser förläggning av en fjärde större läroanstalt till Norrbotten för att avslutningsvis särskilt behandla det i kommitténs direktiv angivna alternativet med en eller två avdelningar förlagda dit.

Kommittén har uttalat, att den i allt väsentligt ansluter sig till vad som anförts i teknikrapporten. I denna anföres två huvudskäl mot högre teknisk utbildning i Luleå. Till en början uttalas, efter avvisande av Uppsala som tänkbar förläggningsort, »att Luleå med ca 32 000 invånare och ett mycket litet rekryteringsunderlag — även om de fyra nordligaste länen medräknas — ej heller kan ifrågakomma». Till detta uttalande måste naturligtvis genast påpekas, att universitetsstaden Umeå har ca 25 000 invånare. Viktigare är emellertid, att redan siffran 32 000 måste anses missvisande i detta sammanhang. För en rättvisande jämförelse med mellansvenska alternativ får man inte se Luleå isolerat. Det måste beaktas, att avstånden mellan de tre

städerna Luleå, Piteå och Boden samt Älvsbyns köping inte är större än inom Storstockholm. Den region, som bildas av dessa fyra orter, hyser över 100 000 invånare. Att den samhälleliga servicen är av hög standard och att inga som helst svårigheter skulle uppkomma i fråga om mark- och bostadsanskaffning har utvecklats i förvaltningsutskottets promemoria (II, s. 322 och 324). Luleå stad har i sitt bifogade yttrande ånyo understrukit, att den är fullt beredd att påtaga sig de kommunala uppgifter, som är förenade med förläggningen av en teknisk högskola till staden.

Vidare hänvisas i teknikrapporten till den önskvärda ämnesinriktningen för en fjärde teknisk högskola som skäl mot förläggning till övre Norrland. Det påpekas, att utbildning av bergsingenjörer, som skulle ligga närmast till hands, inte är tänkbar med hänsyn till den nyligen genomförda utbyggnaden av kapaciteten vid bergshögskolan i Stockholm. Vidare nämns, att utbildning av kemister skulle kunna ske i övre Norrland men att det utbildningsbehov, som föreligger, kan tillgodoses vid de befintliga högskolorna. Slutligen anföres, att det »av skäl som anförts i det föregående» men som inte närmare preciseras skulle »vara helt felaktigt att till övre Norrland förlägga sektioner för elektroteknik, maskinteknik eller väg- och vattenbyggnad». Länsstyrelsen finner sig inte kunna ingå på någon närmare saksdiskussion på denna punkt men vill framhålla, att en motivering hade varit mera tilltalande än detta kategoriska uttalande, särskilt med hänsyn till förvaltningsutskottets promemoria. I denna utvecklas (II, s. 326), på skäl som för länsstyrelsen framstår som bärande, uppfattningen, att en väg- och vattenbyggnadsteknisk linje skulle te sig högst naturlig vid en teknisk högskola i Luleå och att även fackavdelningar för elektroteknik och maskinteknik skulle finna anknytning här, om än inte lika markant.

Huvudinvändningen mot teknikrapporten och kommittén på den sist berörda punkten är emellertid, att hela resonemanget går helt vid sidan av direktiven i fråga om Norrbotten-alternativet. Kommittén hyser uppfattningen, att den rest, som blir över för lokalisering till en ny ort efter den skisserade utbyggnaden av de nuvarande högskolorna, inte passar i övre Norrland. Med ett konstaterande, att detta är dess uppfattning, har den skilt sig från frågan. Om direktiven skulle ha uppfyllts, skulle kommittén i stället, efter att ha kommit till ifrågavarande slutsats, ha utformat och kostnadsberäknat ett ytterligare alternativ. Därvid skulle kommittén ha utgått från förläggning till Norrbotten av sådan utbildning, som bäst passar här, och till andra orter — helst naturligtvis endast till de nuvarande högskoleorterna — av den utbyggnad av den högre tekniska utbildningen, som därutöver skulle bli erforderlig. Sedan detta alternativ utformats, kunde kommittén naturligtvis ha tagit vilken ståndpunkt som helst till detsamma, tillstyrkt eller avstyrkt det; saken hade i allt fall blivit *prövad*.

Till vad som anförts i teknikrapporten lägger kommittén ett understrykande av svårigheterna att lösa lärarfrågan. Det anföres i huvudsak, att »erfarenheter från utbyggnaden av LTH visar, att rekryteringsproblemen kan bli betydande inom en del av landet med relativt ensidig industriell inriktning». Länsstyrelsen vill härtill anteckna, att lärarfrågan särskilt uppmärksammas i förvaltningsutskottets promemoria (II, s. 323 f). Därvid framhålls bl. a. att det synes ofrånkomligt, att den norrbottniska industrien inte ger underlag för rekrytering av alla speciallärartjänster, som erfordras för en fackavdelning, och att man därför måste räkna med en något större kostnad vid förläggning till Luleå än till annan ort. Att vissa svårigheter förelig-

ger är alltså ingen nyhet. Just därför hade en kostnadsberäkning på denna punkt varit särskilt önskvärd. Skulle man mera allmänt gå in för att lämna frågor åt sidan utan sakprövning, därför att deras lösning är förenad med vissa svårigheter, skulle otvivelaktigt inte mycket bli uträttat, särskilt inte i övre Norrland. Kommittén har också uppenbarligen förstorat problemet. Som i den förutnämnda promemorian utvecklats måste åtskilligt kunna utvinnas av lärarkrafter ur den norrbottniska industrien; vad och hur mycket har emellertid inte undersökts av kommittén. Att den i promemorian påpekade möjligheten att i viss utsträckning samarbeta med universitetet i Umeå inte beaktats i detta sammanhang framstår vidare som förvånande med hänsyn till att en sådan anordning skulle harmoniera väl med den av kommittén framförda universitetsfilialprincipen.

En snabb utbyggnad av universitetet i Umeå framstår för oss fortfarande som den angelägnaste uppgiften för att åstadkomma en genomgripande förbättring av akademisk utbildning och forskning i Norrland. Om man undantar mycket vaga antydningar om vad som eventuellt kan ske någon gång i framtiden samt förslaget om 20 nybörjarplatser vid medicinska fakulteten i Umeå och motsvarande vidgning av den propedeutiska och kliniska utbildningen, finns emellertid i förslaget ingenting som tyder på en allvarlig avsikt att göra universitetet i Norrland något så när jämställt med akademiska institutioner i andra delar av landet. Medan regeringen gör utfästelser om en »andra etapp» för utbyggnaden av andra universitet och anknäper filialer till dessa, föreslås för Norrlands del ingenting motsvarande.

Det borde vara möjligt att snabbt åstadkomma åtminstone någon mera betydande förbättring även i Norrland, och det är då framför allt de nya universitetsfilialerna som förefaller vara en lösning.

Under hänvisning till vad sålunda anförts föreslår undertecknade,

att riksdagen i skrivelse till regeringen hemställer om ett fullföljande av det i utredningsdirektiven nämnda Norrbotten-alternativet med avsikt att så snabbt som möjligt åstadkomma en till universitetet i Umeå knuten filial i Luleå för naturvetenskaplig, teknisk, samhällsvetenskaplig och humanistisk utbildning.

Stockholm den 2 november 1965

Helmer Holmberg

C. H. Hermansson